

DERMATOLOGIE IN DE KUNST

Dyschromie in de kunst

M.B. Crijns¹, J. Toonstra²¹ Dermatoloog, Huid- en Melanoomcentrum, Antoni van Leeuwenhoek, Amsterdam² Dermatoloog, Amersfoort

Correspondentieadres:

Marianne Crijns

E-mail: mb.crijns@nki.nl

Dyschromie of verkleuring van de huid is het resultaat van deposities van endo- of exogene pigmenten in de huid.

STAPELING VAN BILIRUBINE IN DE HUID**Michelangelo Merisi da Caravaggio (1573 -1610)**

Merisi, bekend als Caravaggio, groeide op in een dorp waarnaar hij vernoemd is. Hij heette Michelangelo Merisi en werd geboren in het Noord-Italiaanse plaatsje Caravaggio dicht bij Bergamo. In 1593 vertrok Caravaggio naar Rome waar hij kunstschilder Giuseppe Cesari ging assisteren. Caravaggio mocht als leerling van Cesari voornamelijk fruit en bloemen tekenen en begon zijn carrière als schilder van stillelevens. Hij trok echter vrij snel de aandacht van belangrijke opdrachtgevers, zoals kardinaal Francesco Maria Del Monte voor wie hij niet alleen religieuze werken maakte, maar ook zeer sensuele Bacchusfiguren. Caravaggio's korte leven was een aaneenschakeling van schandalen. Caravaggio was een heethoofd met neiging tot zelf-destructie en hij kwam in Rome voortdurend in aanvaring met justitie. Ten slotte stierf hij, op weg naar Rome, waarschijnlijk aan malaria of aan een griepvirus.¹

Zelfportret als zieke Bacchus

Twee jaar nadat hij uit zijn woonplaats Caravaggio naar Rome was vertrokken werd hij ziek en zes maanden opgenomen in Hospital Santa Maria della Consolazione. In 1596 schilderde hij *Zelfportret als zieke Bacchus* (figuur 1), beter bekend als *Bacchino malato*. Bacchus had geelzucht, zijn huid is op het schilderij dan ook geel verkleurd en vertoont overeenkomst met de perziken voor hem op de tafel. Zijn ogen vertonen ook gele sclerae. Geelzucht of icterus wordt veroorzaakt door stapeling van bilirubine in de huid, voorkomend bij leverziekten met name bij acute hepatitis. De voornaamste differentiële diagnose is carotinemie, hierbij zijn de sclerae normaal van kleur. Verdere differentiële diagnose kan zijn xanthodermie, veroorzaakt door

Figuur 1. Michelangelo Merisi da Caravaggio, zelfportret als zieke Bacchus, 1596. Olieverf op doek, 95 x 85 cm. Museum Uffizi, Florence.

medicatie bijvoorbeeld quinacrine, dit kan ook de sclerae geel verkleuren.

HEMOCHROMATOSE OF IJZERSTAPELING IN DE HUID²**Giovanni Battista Caracciolo (1578-1635)**

Giovanni Battista Caracciolo of ook wel Bastillo genoemd, is geboren in Napels en was een volgeling van Caravaggio. Mede dankzij zijn schilderkunst groeide Napels uit tot een bolwerk van Caravaggio-stijl.

De heilige Maria met kind en de heilige Anna

Op deze afbeelding van de Heilige Anna, moeder van de Heilige Maria, is de bronsachtige donkere huidskleur van de Heilige Anna afgebeeld, die contrasteert met die van haar dochter Maria en Jezus (figuur 2). Zij kreeg haar kind pas op latere leeftijd, na twintig jaar onvruchtbaarheid. Heilige Anna ziet er verder ook niet heel gezond uit, vertoont vermoeidheid waarschijnlijk door de stapeling van ijzer in diverse organen.

Bij hemochromatose of ijzerstapeling is er sprake van overdreven opname van ijzer uit de voeding en stapeling van ijzer in parenchymateuze organen onder andere pancreas, huid, hart en lever. Dit kan leiden tot bijvoorbeeld cirrose, diabetes mellitus of decompensatio cordis. De verschijnselen treden meestal pas op na het veertigste jaar. De primaire vorm wordt veroorzaakt door een erfelijke autosomaal recessieve aandoening door mutaties in het HFE-gen, gelegen op korte arm van chromosoom 6. Secundaire hemochromatose treedt op door toediening van ijzer bij bepaalde vormen van chronische anemie. Bij hemochromatose is er sprake van ijzerstapeling in de huid, echter de bronzen kleur wordt veroorzaakt door melanine. De initiële depositie van ijzer in de huid stimuleert ook de melanogenese. Aderlaten verbetert onder andere de bruine huidpigmentatie.

DECORATIEVE TATOEAGES IS EEN VORM VAN EXOGENE DYSCHROMIE VEROORZAAKT DOOR INBRENGEN VAN STERIEL KLEURPIGMENT IN DE HUID

Vroeger waren het voornamelijk de zeemannen, gevangenen of soldaten, die dit lieten doen, tegenwoordig is de populariteit van tatoeëren enorm toegenomen. Van de Nederlanders ouder dan twaalf jaar heeft 8-10% een tatoeage.³

Norman Rockwell The Tattoo artist

Norman Rockwell, Amerikaanse schilder, schrijver en illustrator (1894-1978) is het meest bekend om zijn afbeeldingen op de cover van *The Saturday*

Figuur 3. Norman Rockwell. *The Tattoo Artist*, 1944. Oil on canvas, 109,5 x 84,1 cm Brooklyn Museum, New York.

Figuur 2. Giovanni Battista Caracciolo, *De heilige Maria met kind en de heilige Anna*, ca 1600. Kunsthistorisch Museum, Wenen.

Evening Post. Op 4 maart 1944 verscheen op de voorkant *The Tattoo Artist* (figuur 3). Net als bij veel van Rockwell's schilderijen was de intentie een goedbedoelde grap. Het schilderij laat de tattooïst, Mead Schaeffer zien met vermoeid haar, vervuilde broek en huispantoffels, die nog een andere naam op de arm van de zeeman tatoeëert. Deze zeiler Clarence Decker heeft op zijn bovenarm allemaal vrouwennamen getatoeëerd: Sadie, Rosietta, Ming Fu, Olga en Sing Lee, deze zijn liefdes uit verleden tijd. Onder deze lijst tatoeëert Schaeffer een andere naam, 'Betty', de nieuwe liefde van de zeeman. Het schilderij verwijst niet alleen naar de liefde, maar ook op het permanente aspect van de tatoeage. Lang nadat deze vrouwen nooit meer in zijn zeemansarmen liggen, staan hun namen nog wel in het heden vermeld.

Traumatische tatoeage

Dit is het gevolg van (meestal) per ongeluk in de huid terecht komen van partikels zoals koolpartikels, kruit, stof en ijzer. Dit moet meteen verwijderd worden door borstelen met een fysiologische zoutoplossing, eventueel onder lokale anesthesie.

LITERATUUR

1. Wikipedia op Caravaggio en Giovanni Battista Caracciolo.
2. Burgdorf WHC, Plewig G, Wolff HH, Landthaler M. *Braun-Falco's Dermatology*. Springer, Heidelberg 2009.
3. Bent SAS van der, Wolkerstorfer A., Rustemeyer Th. *Huidafwijkingen bij tatoeages*. *Ned Tijdschr Geneeskd* 2016;160:A9808.